

Meer doen met screeningsgegevens

Harry Janssens

Aan de ene kant wordt gezegd dat screenings n(toetsen) momentopnames zijn en aan de andere kant worden leerlingen op basis van hun scores voor een half jaar ingedeeld bij de groepsplannen en wordt er zelfs een voorspelling van richting voortgezet onderwijs gemaakt. Na een afname van screening wordt gekeken naar de opbrengst: hoeveel leerlingen zijn gestegen of gezakt en wie zijn dat. Het wemelt dan van overzichten en grafieken. De uitslagen op de screenings lijken soms meer op een afrekenproces.

Maar wat betekenen deze getallen voor de leerling? Dat vraagt om een inhoudelijke analyse van de resultaten. De uitslagen op de screenings moet meer dienen als een reflectie-instrument voor de leerkracht. Hij zal achter de getallen op zoek moeten gaan hoe hij de scores kan vertalen van het handelen in de klas.

UITGANGSPUNTEN

- Het streefniveau dat de school gesteld heeft, moet minstens eind groep 4 gehaald worden. Als dat gehaald is, kan de groep bij gelijke samenstelling niet sterk meer zakken, eventueel nog wel stijgen. Is het streefniveau nog niet gehaald, dan wordt het handelen van de leerkracht zichtbaar in groepsdoelen.
- De eind-4norm geldt ook voor de individuele leerlingen. Eind groep 4 is de basis van automatiseren van technisch lezen, rekenen en spelling voltooid. Voor begrijpend lezen vaak iets later: eind groep 5.
Als een leerling vanaf eind groep 4 zakt op de screenings, moet dit in eerste instantie vertaald worden naar bijzondere onderwijsbehoeften en liever niet naar een lager instructieniveau, tenzij de score op eind 4 erg geflatteerd was.
- Ook zullen niet alle leerlingen steeds verder stijgen vanaf eind 4, als het streefniveau van de school is gehaald. Er zijn in elke klas wel laatbloeiers. Zij stijgen wel steeds. Bij 1 keer stijgen moet liever niet in een hogere instructiegroep geplaatst

worden. Het kan een toevalstreffer zijn. Bij twee keer stijgen is er misschien sprake van een laatbloeier.

VERWACHTINGEN VAN DE LEERKRACHT

Voordat jij een analyse en plannen gaat maken op groeps- en leerlingniveau, zal je eerst onderzoeken of jij het eens bent met de uitslag op de screening. Elke leerkracht relateert de uitslagen van de screenings in eerste instantie aan zijn eigen verwachting, gebaseerd op het werk in de klas.

Op groepsniveau

score op de screening	verwachting leerkracht	interpretatie en actie
+	+	Je had de goede of zeer goede score verwacht Je kunt in je plan verder gaan zoals je nu bezig bent.
-	+	Je had gezien de methodetoetsen en/of observatie een hogere verwachting- Voordat je de oorzaak bij de screening zelf zoekt, moet je eerst nagaan of je verwachting wel klopt. Maak daarbij een analyse welke instructiegroep tekort gekomen is: alle instructiegroepen, alleen de instructieonafhankelijke, of alleen instructiegevoelige of alleen instructieafhankelijk leerlingen (zie verder paragraaf 3). Als je de oorzaak bij de afname van de screening legt, zal het vorige groepsplan weinig bijgesteld hoeven te worden.
+	-	Je had een lagere score verwacht Misschien stel je te hoge eisen aan de groep. Het kan ook zijn dat er veel onrust is in de klas, maar dat de groep tijdens de afname van de screening veel rustiger is vanwege de structuur tijdens de testafname. Dat de groep beter scoort dan je verwacht, is een kleine geruststelling. In je groepsplan zal aandacht besteed moeten worden om diezelfde rust ook tijdens het werken te creëren.
-	-	Je verwachtte ook een lage score gezien de problematiek in de groep Een analyse waar dit aan ligt, zal gemaakt moeten worden en die zal vertaald moeten worden naar groepsdoelen.

Op leerlingniveau

score op de screening	verwachting leerkracht	interpretatie en actie
+	+	De leerling scoort op de screening goed en dat had je gezien de methodetoetsen en werk in de klas ook verwacht. Kijk wel of er een lichte trend naar boven of naar beneden gaat. Je maakt dan een vergelijking met de laatste screening maar ook met de screening van E4.
-	+	De score op de screening valt tegen Je had een goede score verwacht. Er is sprake van een momentopname volgens jou. Je verandert je aanpak dan niet. Maar eerst onderzoek je of jouw positieve verwachting wel klopt: de leerling krijgt te veel instructie, de leerling vraagt vaak onnodig extra instructie. De leerling slaat de extra informatie op in zijn kortetermijngeheugen en maakt de opdrachten van de methode mede door zijn goede werkhouding goed
+	-	De leerling scoort in jouw ogen verrassend goed op de screening Je kunt niet per ongeluk goed scoren op een screening. Hoogstwaarschijnlijk is er sprake van een werkhoudingsprobleem tijdens het werk in de klas. Allereerst moet je wel uitsluiten of er sprake is van specifieke oefenen op de items van de screening als voorbereiding op de officiële screening.

-	-	<p>Je verwachting klopte.</p> <p>Je zult dit resultaat vertalen naar handelen in de klas. Alleen verlengde instructie is te weinig.</p> <p>Je moet weten op welk didactisch niveau de leerling zonder hulp zit of je maakt een goede foutanalyse. In je plan kan dan staan: op klassenniveau werkt hij met verlengde instructie en hulpmiddelen mee, maar ondertussen werkt de leerling ook aan zijn hiaten.</p> <p>Tevens moet je weten hoe de leerling zijn leerproblemen ervaart. Niet meekomen met de groep kan zeer frustrerend zijn voor de leerling. Overheerst bij de leerling angst, boosheid, verdriet of zelfs paniek over zijn didactisch functioneren dan moet in het plan bij bijzondere onderwijsbehoeften rekening gehouden worden. Veel extra oefenen kan de negatieve gevoelens juist verhogen.</p>
---	---	--

ANALYSE OP GROEPSNIVEAU

De oorzaak van mindere prestaties in de klas hoeven niet direct op het didactische vlak te liggen.

Soms ligt de oorzaak bij de ontwikkeling van de groep. In schema 1 wordt vanuit de begrippen van adaptief onderwijs een schoolontwikkelingsmodel getoond.

Bij adaptief onderwijs worden de begrippen: relatie, competentie en autonomie, gekoppeld aan interactie, instructie en organisatie. Zo krijg je negen werkvelden. Er zit een bepaalde volgorde in de negen werkvelden. Problemen op één van de negen werkvelden zullen doorwerken in de volgende werkvelden en dus ook bij de opbrengsten in de klas.

De leerkracht gaat dan eerst na of er in een of meer werkvelden problemen liggen, alvorens bezig te zijn met verhoging van de opbrengsten.

ANALYSE VAN DE VAKKEN: KLEINE DIAGNOSTIEK

Door de scores van verschillende vakken bij elkaar te plaatsen kun je inzicht krijgen in de problematiek: kleine diagnostiek. Het geeft een indicatie in welk licht je de score op een screening kan zien en je acties daarop afstellen.

Spelling en lezen(DMT en AVI)

Lezen en spelling doen allebei appèl op visuele woordbeelden. De score moet vanaf eind groep 4 ongeveer gelijk zijn. Er mag ongeveer 1½ punt tussen zitten.

- Is spelling veel beter dan lezen, dan is er misschien geen sprake van een leesprobleem maar eerder van een werkhoudingsprobleem: te langzaam, maar wel

	relatie	competentie	autonomie
interactie	1 groeps sfeer	2 structuur en regels	3 zelfstandigheid
instructie	4 effectieve instructie screeningsanalyse	6 Succeservaringen bij de leerling	8 gediff. instructie
organisatie	5 opstelling in de klas samenwerken	7 instructietafel	9 leerlingen plannen zelf

Schema 1: schoolontwikkelingsmodel

goed: onzekerheid, perfectionisme of juist te snel en daardoor te slordig. Een werkhoudingsprobleem, dat de leesprestaties beïnvloedt.

- Is lezen (vooral DMT) veel beter dan spelling, dan kan de leerling bij spelling meer winst halen. Bij veel leerling moet je een analyse van je spellingsonderwijs maken.
- Is lezen en spelling zwak maar rekenen goed, kan dat gezien worden als een signaal van dyslexie. Verder onderzoek is dan wel nodig.

Rekenen/wiskunde

De score op de screening zegt weinig. Verdere analyse is nodig. Ligt de oorzaak bij rekenvaardigheid (kale sommen), taalvaardigheid (rekenvraagstukken) of werkhouding of bij meerdere mogelijkheden.

- Oorzaak: eerst moet de leerkracht onderzoeken of de lage score door de rekenvaardigheid veroorzaakt wordt. De indeling in het groepsplan moet gebaseerd zijn op de rekenvaardigheid.
- Oorzaak: taalvaardigheid. De leerling snapt de taal niet van de rekenvraagstukken, terwijl hij wel de kale sommen in die vraagstukken wel kan oplossen. Voordat de leerkracht direct hier de oorzaak legt. Moet hij eerst even naar de score op begrijpend lezen kijken. Is deze score beduidend hoger, dan ligt de oorzaak niet bij de taalvaardigheid.
- Oorzaak: werkhoudingsprobleem. Rekenen/wiskunde wordt sterk beïnvloed door de werkhouding.

Onderzoek wel of het werkhoudingsprobleem de oorzaak of gevolg is van de rekenproblemen. In een één op één situatie moet de leerkracht bepaalde sommen van de screening opnieuw doen en kijken hoe de leerling presteert, als hij de werkhouding onder controle heeft. In het groepsplan moet de werkhoudingsproblemen vertaald worden naar onderwijsbehoeften

Begrijpend lezen

De basisgedachte is dat de score van begrijpend lezen en rekenen/wiskunde ongeveer gelijk moet zijn (niet meer dan 1½ punt). Beide vakken doen appèl op de

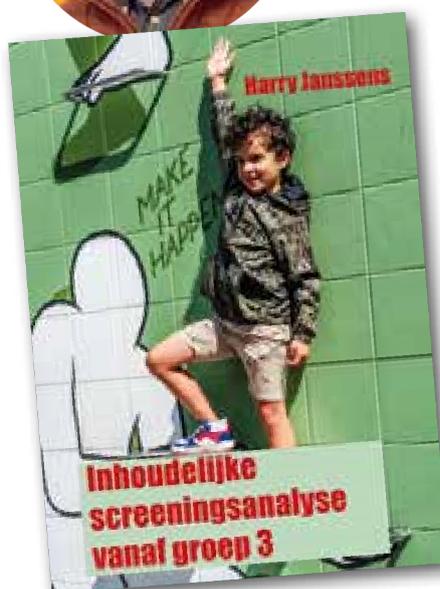
cognitieve vermogens van de leerling.

De oorzaken van verschil kunnen zijn: technisch leesproblemen, cognitieve vermogens/taal of werkhouding.

- Oorzaak: technisch lezen. De score op technisch lezen is laag, terwijl rekenen/wiskunde goed is. Let op: soms is de score van technisch lezen zwak, maar de score op begrijpend lezen goed. De leerling kan blijkbaar goed lezen als hij niet hardop hoeft te lezen of hij compenseert zijn leesprobleem met zijn intelligentie/taalvaardigheid.
- Oorzaak: cognitieve vermogens/taal: al vanaf eind groep 4 zijn zowel begrijpend lezen en rekenen/wiskunde zwak, ondanks voortdurend extra hulp. In je plan zal meer aandacht besteed moeten worden naar tekstverklaring, verwijzwoorden.
- Oorzaak: werkhouding. Zowel technisch lezen als rekenen/wiskunde is goed. De leerling kan met begrijpend lezen beter scoren. Er is eigenlijk geen belemmering om goed te scoren op begrijpend lezen. Als veel leerling deze scores hebben, dan moet de effectiviteit van het begrijpend leesonderwijs geanalyseerd worden (Janssens, 2015)

DRS. HARRY JANSSENS IS ONDERWIJSADVISEUR.
WWW.ONDERWIJSPRAKTIJK.NL /
HARRY.JANSSENS@ONDERWIJSPRAKTIJK.NL

BRONNEN.

- Janssens, H., (2015). Het basisonderwijs in A3 formaat. Alphen aan de Rijn: Betelgeuze.
- Janssens, H., (2020). Inhoudelijke screeningsanalyse. Alphen aan de Rijn: Betelgeuze.